

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****ALP SOSYAL HİZM. İNŞ. DAY. TÜK. MAL. OTOM. NAK. TEMİZLİK
HAYVANCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU (2)**

Başvuru Numarası : 2017/16292
Karar Tarihi : 23/6/2020

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN
Hicabi DURSUN
Muammer TOPAL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucu : Alp Sosyal Hizm. İnş. Day. Tük. Mal. Otom. Nak. Temizlik
Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. İrfan OKTAMIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, davanın husumet yokluğundan reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirilmesine gerek bulunmadığını belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, inşaat ve taahhüt işleriyle iştigal eden bir şirkettir. Başvurucu ile Mersin Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü arasında 1/1/2011 ile 31/12/2012 tarihlerinde geçerli olmak üzere "Mersin Kenti İçme Suyu Şebeke Arıza, Onarım Hizmet Alım Sözleşmesi" imzalanmıştır.

9. Sözleşmenin imzalandığı tarihte yürürlükte olan 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 81. maddesine göre Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK/Kurum) ödenmesi gereken malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinden işveren hissesinin beş puanlık kısmına isabet eden tutar Hazine tarafından karşılanmıştır.

10. 25/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanun'un 38. maddesi ile 5510 sayılı Kanun'un 81/1-ı bendinde değişiklik yapılmış, başvurucu hakkındaki %5'lik Hazine yardımı 1/3/2011 tarihinden itibaren kaldırılmıştır.

11. Başvurucu, Mersin 6. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada Hazine yardımının kesildiği 1/3/2011 ile işin bitirildiği 31/12/2012 tarihleri arasında Hazine desteğinden yararlanamadığını belirtmiş; sözleşmenin yapıldığı tarihteki mevzuat şartlarına tabi olması ve söz konusu prim ödemesini yapmaması gerektiği hâlde anılan tarihler arasında prim olarak ödediği toplam 83.643,89 TL'nin SGK'dan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

12. Mahkeme 9/2/2016 tarihli kararında davanın Hazineye açılması gerektiğini belirterek husumet yokluğu nedeniyle reddine karar vermiştir.

13. Kararın gerekçesinde; sigorta priminin işveren hissesinin %5 puanlık muafiyet indirimi yapılmadan tümüyle kesilmesi durumunda sebepsiz zenginleşenin Hazine olacağı, davada husumetin Hazineye yöneltilmesi gerektiği, davada SGK'nın davalı sıfatının bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi (Daire) 14/11/2016 tarihli kararıyla hükmü onamıştır.

15. Nihai karar başvurucu vekiline 13/12/2016 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 12/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

16. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Taraflı ehliyeti" kenar başlıklı 50. maddesi şöyledir:

"Medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraflı ehliyetine de sahiptir."

17. 6100 sayılı Kanun'un "Dava şartları" kenar başlıklı 114. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Dava şartları şunlardır:

...
d) Tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları..."

18. 6100 sayılı Kanun'un "Dava şartlarının incelenmesi" kenar başlıklı 115. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır..."

(2) Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir..."

B. Yargıtay Kararları

19. Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 26/11/2015 tarihli ve E.2015/7419, K.2015/21208 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"...

Somut olayda 5510 sayılı Kanun'un 81/1-(1) bendindeki düzenlemeye göre; aynı yasanın 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran işverenlerce ödenecek primin işveren hissesinin beş puanlık kısmına isabet eden tutarı Hazine tarafından karşılanacağından, gerek bu tutarın Hazinece karşılanmaması, gerek işverenin bu tutarı davalı Kuruma ödemiş olması, gerekse de ihale makamınca işveren şirketin hak edişlerinden, sigorta primi işveren hissesinin, %5 puanlık muafiyet indirimi yapılmadan tümüyle kesilmesi durumunda sebepsiz zenginleşen Hazine olacaktır. Bu durumda husumetin Hazineye yöneltilmesi gerekir.

Hal böyle olunca mahkemece, davanın pasif husumet (davalı sıfatı) yokluğu nedeni ile reddi gerekirken bu maddi ve hukuki olgular gözetilmeksizin yanlışlı değerlendirme ile işin esasına yönelik olarak yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

"..."

20. Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 27/11/2017 tarihli ve E.2017/85, K.2017/9796 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"...

Dava, yersiz olarak tahsil edildiği iddia olunan işveren hissesi sigorta priminin %5 puanlık Hazine teşvikinin yasal faiziyle birlikte davalı Kurum ve davalı Maliye hazinesinden tahsili istemine ilişkindir.

Mahkemece, davalı SGK hakkındaki davanın taraf ehliyeti yokluğundan dolayı, davalı Maliye Hazinesi hakkındaki davanın mahkemesinin görevsizliği nedeniyle usulden reddine karar verilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 05.04.2017 tarih ve 2017/21-387 Esas - 2017/657 Karar, 05.04.2017 tarih ve 2016/21-2693 Esas - 2017/656 Karar, 05.04.2017 tarih ve 2016/21-2075 Esas 2017/655 Karar, 05.04.2017 tarih ve 2016/21-972 Esas - 2017/653 Karar sayılı "prim borcunun doğumu ve prim teşvikinden kimlerin yararlanacağı konusunda şartları denetleyecek ve denetleme sonucuna göre işverenlerin beş puanlık

indirimden yararlanıp yararlanmayacağına karar verecek olan primleri tahsil etmekle yükümlü Sosyal Güvenlik Kurumu olduğu, davacı şirketin %5 puanlık teşvik indiriminden yararlanıp yararlanmayacağına belirlenmesi ve bu kapsamda ödemiş olduğu primlerin iadesini isterken davalı Kuruma husumet yöneltmesi isabetli olduğu gibi söz konusu uyumsuzluğun 5510 sayılı Kanundan kaynaklanması nedeniyle Sosyal Güvenlik Kurumu'nun %5 puanlık teşvik indiriminden yararlanma davasında taraf sıfatı bulunmaktadır" kararları ile davalı Maliye Bakanlığı yönünden husumet yokluğu nedeni ile reddine, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun ise davada taraf sıfatı olduğundan işin esasına girerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.

..."

21. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi önüne gelen davalarda, başvuru konusu olayda olduğu gibi %5'lik Hazine yardımı ile ilgili olarak yersiz tahsil edildiği ileri sürülen sigorta primlerinin geri alınmasına ilişkin SGK'ya karşı açılan ve kabul ile sonuçlanan yerel mahkeme kararlarının onanmasına karar vermiştir (Yargıtay kararları, E.2014/20839, K.2015/8924, 7/5/2015; E.2014/20833, K.2015/8923, 7/5/2015; E.2014/20840, K.2015/8925 7/5/2015).

22. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 1/11/2016 tarihli ve E.2016/12631, K.2016/13219 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

..."

Anılan Kanunun 79. maddesinde Kurumun prim alma zorunluluğu ve ilgililerin de prim ödeme zorunluluğu hüküm altına alınmıştır. Taraflar arasındaki ihtilaf konusu olan prim tutarını davacıdan Kurum'un tahsil ettiğine dair çekişmenin bulunmaması, yersiz tahsil edilen primlerin iade yükümlülüğünün primi tahsil eden Kurum olması karşısında, davalı Maliye Bakanlığına husumet yöneltmesi mümkün değildir.

O halde davalı Kurum yönünden işin esasına girilerek, davacının, yukarıda belirtilen yasal düzenleme kapsamında beş puanlık Hazine yardımından yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı irdelenerek, varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

..."

23. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 14/11/2017 tarihli ve E.2015/23110, K.2017/7849 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

..."

5510 sayılı Kanunun 79 uncu maddesine göre primleri tahsil etmekle yükümlü Sosyal Güvenlik Kurumudur. SGK, inceleme sonucu işverenin teşvikten yararlanamayacağına karar verdiğinde %5 lik primi de işverenden tahsil edecek aksi takdirde bu miktarı Hazineden yani genel bütçeden alacaktır.

Prim borcunun doğup doğmadığı hususu işveren ile SGK arasındaki ihtilafdır. Maliye Bakanlığının prim borcunun doğumu ile ilgisi ve görevi yoktur. Aksi halde 5510 sayılı Kanun ile Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen görevler Maliye Bakanlığınca yerine getirilmesi gerekecektir. İşverenlerin prim borçlarına ilişkin ihtilaflar ve prim teşvikini

düzenleyen 81. maddenin (ı) bendi 5510 sayılı Kanunda düzenlenmiş olup yine 101 inci madde gereğince "bu kanun hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili ortaya çıkan uyumsuzluklar iş mahkemelerinde görülmektedir." Hukuk Genel Kurulunun 05.04.2017 tarih, 2016/21-972 E. 2017/653 sayılı kararı da aynı doğrultudadır.

Somut olayda davacı tarafından Kurumca fazla prim tahsilâtı yapıldığı iddia edildiği, yersiz tahsil edilen primlerin iade yükümlülüğünün ve yasal hasunun, primi tahsil eden Kurum olduğu gözetilerek, işin esasına girilerek, davacının, yukarıda belirtilen yasal düzenleme kapsamında beş puanlık Hazine yardımından yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı irdelenerek, varılacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

..."

24. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 5/4/2017 tarihli ve E.2016/21-972, K.2017/653 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

..."

Tüm bu açıklamalar ışığı altında... davacı şirketin %5 puanlık teşvik indiriminden yararlanıp yararlanmayacağını belirlenmesi ve bu kapsamda ödemiş olduğu primlerin iadesini isterken davalı SGK'ya husumet yöneltildiği isazbetli olduğu gibi söz konusu uyumsuzluğun 5510 sayılı kanundan kaynaklanması nedeniyle SGK'nın %5 puanlık teşvik indiriminden yararlanması davasında taraf sıfatı bulunmaktadır.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 23/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu, başvuru konusu dava ile benzer nitelikteki davalar kabul ile sonuçlanırken davanın SGK yerine Hazineye karşı açılması gerektiğinden bahisle husumet yokluğu nedeniyle Mahkemece reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

31. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (*Mohammed Aynosah*, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

32. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru- kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Hazineye yöneltildiği gerekirken taraf sıfatı olmayan SGK'ya yöneltildiği gerekçesiyle davanın husumetten reddine karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler. ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar. ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalinin teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

36. Başvurucunun davasının husumetten reddine dair kararın 6100 sayılı Kanun'un 50. maddesine (bkz. § 14) dayandığı görülmektedir. Bu itibarla somut olayda başvurusunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

37. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Maddede, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak bu hakların sınırlandırılması mümkün olabilir (AYM, E.2015/96, K.2016/9, 10/2/2016, § 10).

38. Mahkemece sigorta priminin işveren hissesinin %5 puanlık muafiyet indirimi yapılmadan tümüyle kesilmesi durumunda sebepsiz zenginleşen Hazine olacağından davada husumetin Hazineye karşı yöneltilmesi gerektiği ve davalı Kurumun davalı sıfatının bulunmadığı belirtilerek davanın husumet nedeniyle reddine karar verilmiştir. Davanın husumetten reddine ilişkin kuralın amacı, davanın doğru hasıma açılmasını sağlamak ve bu suretle yargılamanın gereksiz yere sürüncemede kalmasını önlemektir. Davanın husumetten reddine ilişkin bu düzenlemenin yargılamanın makul süre içinde tamamlanmasını temine yönelik bir çare olduğu açıktır. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır (*Halil Güler*, B. No: 2015/11002, 3/7/2018, § 37).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

39. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirme için elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

40. Dava açma süresine ilişkin kanun hükümlerinin *belirliliği* ve *öngörülebilirliği* bireylerin hukuki güvenliğinin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Bu itibarla söz konusu ölçütler mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanunla yapılması zorunluluğunun alt ölçütleri olarak kabul edilebilir.

41. Hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin ön koşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamak için amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır

ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermeyi ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

42. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanınması veya derece mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (*Mehmet Arif Madenci*, B. No: 2014/13916, 42/1/2017, § 81).

43. İlgili mevzuatın ilk defa yorumlanmasında yetki ve görev bakımından farklı durumda bulunan mahkemeler arasında farklılıklar oluşması doğaldır. Diğer bir deyişle değişik yargı kademelerinde görev alan hâkimlerin tamamının ilk defa uygulanan bir kuralı aynı şekilde yorumlaması mümkün olmayabilir. Ancak böylesi bir durumda mahkemelerin uygulamaları arasındaki uyumu ve içtihat birliğini sağlamaya yönelik mekanizmalar önem taşımaktadır (*İslam Şahin*, B. No: 2014/7280, 21/1/2016, § 54; *Uğur Çelik*, B. No: 2015/20244, 15/6/2016, § 53). Yüksek mahkemelerin fonksiyonlarından biri de yargı kararları arasında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamanı gerektirdiği açıktır (*Türkan Bal [GK]*, B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 56).

44. Bir kanun hükmüne ilişkin içtihadın henüz yerleşik hâle gelmediği bir aşamada o hükmün yargı organlarıncı farklı biçimlerde yorumlanabilmesi hukukun doğası gereğidir. Zira hukukta nesnellüğün sağlanabilmesi açısından hukuk kurallarının belli ölçüde soyut kavramlar içermesi kaçınılmazdır. Nesnel hukuk kurallarının maddi âlemde gerçekleşen olaylarla bire bir örtüşmesi ve bunlara uygulanması ise her zaman mümkün olmayabilmektedir. Öte yandan hukuk kurallarının kapsamının tespitinde kural koyucu ne kadar titiz davranırsa davranırsın kuralın yürürlüğe girmesinden ve uygulanmaya başlanmasından sonra öngörülemeyen bazı yeni durumların ortaya çıkması da mümkündür. Bu gibi hâllerde kuralın yetkili otoritelere ve özellikle yargı organlarıncı yorumlanması zorunlu hâle gelmektedir. Kuralı yorumlayan otoritelerin birden fazla olması, bazı hâllerde kuralın birden fazla yorumlanmasını önlenemez kılmaktadır. Dolayısıyla hukuk kurallarının bu niteliği dikkate alındığında bir kanun hükmünün yargı organlarıncı farklı biçimlerde yorumlanabilmesi ve kurala ilişkin farklı içtihatların varlığı tek başına kuralın belirsiz ve öngörülemeyen olduğu yargısına ulaşmayı haklı kılmaz. Bununla birlikte birden fazla içtihadın varlığı hukuk kurallarının temel bir özelliği olan bireyin davranışını yönlendirebilme gücünü zayıflatacak bir boyuta ulaşmışsa kamu düzeninin bozulduğundan söz edilebilir. Bu durumda bireylerin davranışlarını hangi içtihada göre yönlendirecekleri belirsizleşeceğinden öngörülebilirlik ortadan kalkar (*Mehmet Arif Madenci*, § 84).

45. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtmaları yönüyle olumludur. Ancak uygulamadaki birlikteliği sağlamaları beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerçekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşması bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca böyle bir algının

toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (*Türkan Bal*, § 64).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Somut olayda Mahkeme, sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan alacak davasında hukuki bir neden olmaksızın başvurucudan tahsil edilen teşvik primiyle sebepsiz zenginleşen tarafın Hazine olduğu gerekçesiyle davanın husumetten reddine karar vermiştir. Davanın husumetten reddine ilişkin kararın yargılamanın sürüncemede bırakılmasının önlenmesi ve doğru taraf aleyhine dava açılmasının sağlanarak hukuki istikrarın temin edilmesi amacıyla yönelik elverişli ve gerekli olduğu değerlendirilebilir ancak gözönüne alınması gereken asıl husus ret kararıyla başvurucunun mahkemeye erişimine yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

47. 5510 sayılı Kanun'un 81. maddesi kapsamında %5'lik Hazine katkı payından yararlanma koşulları ve bu kapsamda davacılar tarafından ödenen katkı payının iadesi talebiyle açılan davalar ile ilgili olarak Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin davanın SGK aleyhine açılması gerektiğini içtihat hâline getirerek bu konuda yerel mahkemelerce verilen kararları onadığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 18-20). Buna karşın Yargıtay 21. Hukuk Dairesi başvuru konusu somut davanın karara bağlandığı tarihi de içine alan dönemde bu tür davaların Hazine aleyhine açılması gerektiğini belirterek SGK aleyhine açılan davalarda husumet yokluğu nedeniyle bozma kararları vermiştir (bkz. §§ 16-18). Dolayısıyla anılan dönemde aynı ya da farklı mahkemelere aynı nedenden açılan davaların temyiz incelemesini yapan Yargıtay Dairelerine göre SGK ya da Hazine aleyhine sonuçlanabildiği anlaşılmaktadır.

48. Başvuru konusu davadan sonraki süreçte Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu davaların SGK'ya karşı açılması gerektiğine ilişkin içtihadı üzerine somut davanın temyiz incelemesini yapan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararını değiştirmiş ve yerel mahkemelerce SGK'ya karşı açılan davaları onamış, Hazine aleyhine açılan davalarla ilgili bozma kararları vermiştir. Başvuru konusu davanın da karara bağlandığı dönem için davaların bu şekilde kesinleşmesi sebebiyle benzer durumda bulunan kişiler açısından yargısal sistemin işleyişinden kaynaklanan nedenlerle farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

49. Bu durumda başvurucunun SGK aleyhine açtığı davanın Hazine aleyhine açılması gerektiği gerekçesiyle reddedildiği ve Yargıtay 21. Hukuk Dairesi tarafından onanarak husumet yönünden hükümün kesinleştirildiği ancak akabinde Hukuk Genel Kurulu kararı ve aynı yönde 21. Hukuk Dairesinin de görüş değiştirerek davanın SGK aleyhine açılması gerektiği yönündeki içtihat gelişim süreci gözetildiğinde başvurucunun gerek Hazine gerekse SGK aleyhine açacağı sonraki bir davanın başarı şansının olmayabileceği yönünde şüpheye düşmesinin makul ve anlaşılabilir olduğu görülmektedir. Başka deyişle içtihat farklılığının derinleştiği söylenemeyecek ise de başvuruya konu olayın somut koşullarında husumete ilişkin kararların niteliği gereği farklı kararların başvurucu açısından hukuken belirsizlik doğurduğu anlaşılmaktadır.

50. Konusu ve sebebi aynı olan davalarda mahkemelerce verilen kararların Yargıtay 10. ve 21. Hukuk Dairelerinin pasif husumet ehliyeti ile ilgili olarak farklı değerlendirmeleri sonucu davaların farklı kurumlar aleyhine sonuçlandığı gibi oluşan belirsizlikte kişilerin yanlış hasıma dava açmalarının birtakım hukuki sonuçlarına (zamanaşımı, kesin hüküm vs.) katlanmak zorunda bırakıldıkları anlaşılmaktadır.

51. Başvuruların davalarının ne şekilde sonuçlanması gerektiğine dair herhangi bir çıkarım yapmak Anayasa Mahkemesinin değerlendirme yetkisi dışında kalmakla birlikte nihai yargılama makamını oluşturan Yargıtay Daireleri arasındaki yorum farklılıklarının benzer nitelikteki davaların karara bağlanması sürecinde hukuki belirsizliğe yol açtığı ve başvurular için öngörülemez nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

52. Buna göre başvuru konusu davada hukuki belirsizlik sonucu doğuracak şekilde husumetten ret kararı verilmesi suretiyle başvurucaın ret kararının sonuçlarına katılmak zorunda bırakılmasının başvuruca üzerinde aşırı bir külfet meydana getirdiği, başvurucaın mahkemeye ulaşma imkânını ortadan kaldırdığı, bu suretle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

53. Anayasa Mahkemesinin yukarıda aktarılan değerlendirmesi ve vardığı sonuç yalnızca mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin olup davanın esasına ilişkin bir unsur içermemektedir.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurucaın Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Burhan ÜSTÜN bu görüşe katılmamıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucaın hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruca lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

56. Başvuruca, yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

57. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

58. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural

mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yeni ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

59. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), §§ 57-59, 66, 67).

60. İncelenen başvuruda, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

61. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılması için Mersin 6. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

62. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE, -

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Burhan ÜSTÜN'nün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 6. İş Mahkemesine (E.2015/144, K.2016/32) GÖNDERİLMESİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucaya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucaunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/6/2020 tarihinde karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

Başvuru, aştığı sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan alacak davasının, aynı nitelikteki diğer davaların kabul edilmişken, mahkemece husumetin Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı yerine Hazineye yöneltilmesi gerektiğinden bahisle husumet nedeniyle reddedilmesi, başvuruçunun mahkemece erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

Aynı kanun hükmünün farklı yorumlanmasına bağlı olarak birbiriyle uyuşmayan kararlar verilmesi, toplumda yargıya olan güvenin örselenmesine ve hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedelenmesine yol açabilir. Dolayısıyla tamamen aynı nitelikteki konularda farklı yargı kararlarının verilmesinin önlenmesine yönelik tedbirler alınması hukuk devletinde arzulanan bir durumdur. Bununla birlikte hukuk kurallarının yorumlanması yetkisinin hâkime ait olduğu ve hâkimin bir hukuk kuralını yorumlarken tam bir bağımsızlık içinde hareket etmesi gerektiği hususu da gözden uzak tutulmamalıdır. Bir hukuk kuralının ne şekilde yorumlanacağı veya ilgili hukuk kuralının belli bir yorumunun benimsenmesi neticesini doğuracak biçimde hâkime dışarıdan müdahalede/dayatmada bulunulması yargı bağımsızlığına gölge düşürebilir. Ancak bir hukuk devletinde yargı bağımsızlığının ve dolayısıyla hâkimin, hukuk kurallarının yorumu hususundaki özerkliğinin önemi inkâr edilemeye de hukuki güvenlik ve istikrar da hukuk devletinin ehemmiyet taşıyan diğer bir ilkesidir. Bu bakımdan bu iki ilke arasında bir denge kurulması gerektiği tabiidir.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi de bireysel başvuru incelemelerinde ancak bu dengenin hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi aleyhine bozulduğu hallerde müdahalede bulunmalıdır.

Öte yandan iki anayasal değer arasındaki dengenin bozulduğundan söz edilebilmesi için birden fazla içtihadın varlığının kamu düzenini etkileyecek boyuta ulaşması gerekir. İçtihat farklılığının hukuk kurallarının temel bir özelliği olan bireyin davranışını yönlendirebilme gücünü zayıflatacak bir boyuta ulaşması halinde kamu düzeninin bozulduğundan söz edilebilir. Dolayısıyla bu noktada özellik arz eden husus, içtihat farklılığının kamu düzenini bozacak boyuta ulaşıp ulaşmadığıdır. Aynı meseleye ilişkin farklı kararların varlığı tek başına Anayasa Mahkemesinin müdahalesine bir zorunluluk zemini oluşturmaz. Belli bir konuya ilişkin içtihat farklılığının Anayasa Mahkemesince sorun olarak görülebilmesi için içtihatlar arasındaki farklılaşmanın derinleşmiş ve süreklilik kazanmış olması gerekir. AİHM ve AYM içtihatları da bu yöndedir. Ancak çoğunluk kararında somut dosya bakımında içtihatlar arasında derinleşmiş ve süreklilik arz eden bir farklılık olup olmadığına ilişkin kriter uygulanmamıştır. Çoğunluk kararında salt içtihat farklılığının bulunması yeterli görülmemiş, bu içtihat farklılığının derinleşmiş ve süreklilik arz etmesi koşulu aranmamıştır. Bu yönüyle çoğunluk kararının AİHM'den ve AYM'nin önceki görüşlerinden ayrıştığı anlaşılmaktadır.

Kaldı ki başvuruçunun açmış olduğu dava husumet yönünden reddedilmiştir. Başvuruçunun bu sonucu Anayasa Mahkemesine getirmeden önce husumeti kararda sözü edilen kuruma yönelterek sonuç olması mümkündür. Hukuk Genel Kurulu kararı, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurudan çok sonra kabul edilmiş, başvuru yapıldığında böyle bir karar bulunmamaktadır. Başvuruçunun önünde etkili ve sonuç almayla yönelik dava açma yolu varken bu yolu kullanmadan bireysel başvuruya gelmesi yerinde değildir.

Sonuç olarak, somut olayda derinleşmiş ve süreklilik kazanmış bir içtihat farklılığı bulunmadığından ve sadece husumet nedeniyle usulden reddedilmiş bir kararın sonucunda gösterilen hasma husumet yöneltilerek sonuç alınabileceğinden başvurunun reddine karar verilmesi yerine ihlal kararı veren çoğunluk görüşüne katılmıyorum.